

Recenzije.

Zimmermann S., dr., Temelji psihologije. Opća nauka o svijesnom životu ljudske duše. Izd. Hrv. bogoslovna akademija. Zagreb 1923. Str. VIII + 230. — Djelo si stavlja za zadaću, da bude »priručan uvodnik u sustavno proučavanje psihologije« i kao takvo ima prije svega didaktičku namjenu: da bude udžbenikom slušateljima bogoslovnog fakulteta, kojima ima na tom području da da »prve poglede u skolastičku filozofiju«. Iz tako određene zadaće slijedi i izbor obradene građe i način njene obradbe. Pisac lojalno naglašuje, da u empiričkom dijelu ne uzima obzira na eksperimentalne metode, što bi se dakako samo onda očekivalo, kad bi knjiga polazila s drugog stanovišta. Taj empirički dio zapravo i nije sam sebi svrhom, dok ima da posluži »samo kao logička osnova« za dedukcije, koje u drugom, metempiričkom dijelu imaju da osvijetle narav ljudske duše. Taj drugi, racionalni dio (racionalna psihologija) jest dakle točka, ka kojoj bi imalo težiti sve razlaganje, i on će određivati ideju i metode čitavog djela.

To se može međutim samo u nekom smislu tvrditi i sam prvi pogled na raspored cjelokupne građe ne bi nas nikako mogao utvrditi u mnijenju, da je prvi dio (empirička psihologija) tek pripravnog karaktera, možda samo najnužnija empirijska baza za racionalno-psihologijske, dakle metafizičke izvode drugoga dijela. Izuzevši neke osnovne poglede, koji rezultiraju iz empirijsko-psihologijskog razmatranja, a koji smjeraju na konstataciju duhovne i nematerijalne naravi psihičkih pojava, pa onda prelaze u drugi dio i daju osnovni ton metempiričkim izvođenjima, možemo kazati, da je prvi dio jedna zaokružena cjelina za sebe, koja već po sebi daje sigurne obrise jedne u temeljima promišljene i razradene psihologijske zgrade. Tako i leži zapravo težište na tom prvom dijelu i tu je pisac mogao istupiti svom

snagom svog oštrog analitičkog duha i velike sintetičke spreme.

U okviru temeljnog skolastičkog naziranja pisac je znao dati izražaja svojoj potrebi, da stare misli dovede u vezu sa nastojanjima savremenog filozofijskog stvaranja, da te starije misli opravda i utanača svim sredstvima sadašnje nauke. Simpatije mu dakako i tu idu stano-vitim smjerom, ali one nijesu loše i dovode ga do najaktuelnijih problema i filozofijskih i psihologijskih strujanja. Husserl, Brentano i austrijska škola su njegovi naravni saveznici, pojam internacionalnosti i skolastički *actus purus* dovode ga u blizinu moderne psihologije mišljenja.

Svim tim je dakako kao i aristotelско-skolastičkom metafizičkom tendencijom, koja ide u smjeru logičkog i dialektičkog kategorizovanja, statuiran odmah i pretežno teoretski i noetički karakter cjelokupnog razlaganja, koji se onda očituje na dva poglavita načina. Metodički razmatranje često briše granice među stanovištima psihologijskim, logičkim i spoznajno-teoretskim, a s a d r ž a j n o dolaze poglavito do riječi racionalne, spoznajne funkcije, dok iracionalni akti volje i stanja čuvstvena stupaju i suviše u pozadinu. Možda leži u tom i znak vremena i zrcali se momentano opće-psihologijsko stanje, ali kod našeg pisca je to očito i princip, možda i naglašeni princip, koji ipak traži revizije. Tu je ujedno točka, gdje je pisac možda i odviše dao, više nego je spojivo sa pristupnom empirijom. Skolastički »sed distinguendum...« očito elastičnom duhu piščevu ide u susret i on mu se često i više predaje i njim se dalje zanosi u minucioznosti psihologijske i logičke analize nego je to naročito u udžbeničkoj literaturi i običaj. Time smo već došli i u neposrednu blizinu didaktičke strane ove knjige. Ne sumnjam, da će jačim dusima biti ovo djelo izvrsno hrvalište, da će priležnim studijem njegovim izaći krcati i filozofijski robustni, ali za slabije se početnike bojim, da li će

se snaći u takovoj lektiri. Pisac je dakako nastojao stvar im olakšati na pr. dodatkom Terminoloških objašnjenja, strogom raščlambom, brižnim jezičnim fiksiranjem, koordinacijom stranih naučnih termina i sl. Tu će autor moći u narednim izdanjima naći još mogućnosti, da svoj lijepi i savjesni rad do kraja izgladi i obučnoj svrsi ga potpuno privede.

Nesumnjivo je za pisca bila od vanrednog značenja potraga za jezičnim izražajnim sredstvima, jer velike su tu teškoće i upravo zapreke, s kojim se ima da bori u nas svaki, koji operira s tako suptilnom gradom. Nije takova koncepcija napokon ni u drugim i kultiviranijim jezicima laka i uvijek glatka, a najmanje se smije piscu prigovoriti možda neautohtoni stil i tudinsko podražavanje. Grada je opora, osobito za naš neizrađeni još filozofijski žargon (jer i o takvom žargonu danas govori ni je ba neumjesno!). Dodani njemački termini su posve opravdani i ne bi bilo zgoroga, da ih je — već iz didaktičkih razloga — još i više svagdje ondje gdje se razlaganja primiču misaonom krugu, u kojem je — kakogod se uzelo — njemačka nauka danas vodeća.

Sve u svemu, u ovoj knjizi imamo tipičnu jednu tečevinu, kakovima i u drugih naroda zastupnici rovoskolastičke struje nauku obdaruju: ozbiljno, naučno, švestrano sintetično, marljivo i učeno djelo. Njime je svaki naš filozofijski čitač i svaki slušač i laičkih fakulteta dobio vrijedan i instruktivan — ako i svoje vrste — psihološki i filozofijski udžbenik.

Dr. Stj. Matičević.

Amato Masnova, Il Neo-tomismo in Italia. Milano 1923. Historijsko-filozofska istraživanja, koja su u zasebnim studijama već otprije publicirana (u Rivista di Filosofia Neo-scolastica, pa u Revue Neo-scolastique), sačinjavaju 5. svezak (prve serije, namijenjene filozofskim znanostima) onih publikacija, koje priređuje katoličko sveučilište u Milanu. Učeni je pisac profesor za

skolastiku u navedenom sveučilištu. Iz njegovih studija upoznajemo one prve radnike, koji su oko pedesetih godina prošlog vijeka izveli preporod tomističke filozofije u Italiji i tako spremili daljnji napredak neotomizma i izvan njezinih granica. Važnost ovoga historički-kritičkog prikaza proizlazi ne samo otuda, što o navedenom perijodu tomističkog preporoda postoje nepotpuna i neispravna mišljenja, nego još većma zato što mi u našim (upravo našim!) historijama filozofije jedva štogod, saznajemo o razvitku neoskolastike uopće, napose tomizma. Zato držim da bi ovakovi specijalni radovi kao što je ovaj od prof. Masnova, imali služiti podlogom svima filozofskim historičarima, da već za školski tekst i za priručnike iscrpivije upotpune razdoblje probudene tomističke filozofije — i naročito da prikazuju, kako je tomizam dolazio u dodir sa savremenim fil. nazorima. Samo ovom se metodom istraživačkog produbljivanja može osjetiti vitalitet tomističke ideologije, i podjedno se na taj samo način razabire njezina unutarinja stabilnost prema različitim fil. nazorima. Ovim putem prolazio je i pisac u svojim kritičkim razmatranjima, pa zato mora da njegovo djelo poznaje svatko kome je stalo, da znade za kontinuitet današnjeg tomizma sa njegovim slavno poznatim, a pogdješto i nepoznatim inicijatorima.

Nije mi namjera da ulazim u detalje samog djela. Iznajprije pisac nepreporno utvrđuje, da Liberatore sve do g. 1850. još nije bio tomist. Prikazuju se udruženi radnici onamo od 1850.—1870. oko Civiltà Cattolica. Iz ovoga je ambienta potekao i restaurator njemačkog to-